

Viera Švenková

DEŇ
JE
KRÁTKY

Vydavateľstvo
Spolku slovenských spisovateľov

Viera Švenková

DEŇ JE KRÁTKY

Vydavateľstvo
Spolku slovenských spisovateľov

Copyright © Viera Švenková 2016
Cover design © Anna Chovanová 2016
© Vydavateľstvo Spolku slovenských spisovateľov, spol. s r. o., Bratislava
e-mail: vsss@stonline.sk
<http://www.vsss.sk>

Kniha vznikla vďaka podpore Literárneho fondu SR

VYDAVATEĽSTVO
SPOLKU SLOVENSKÝCH SPISOVATEĽOV
spol. s r. o.

Viera Švenková: Deň je krátky
Zodpovedná redaktorka Ingrid Skalická
Obálka Anna Chovanová
Sadzba a tlač Anna Chovanová
Vydanie prvé
Tlač PM Turany
Printed in Slovakia

ISBN 978-80-8061-912-1

„Dakedy nájdeš v sviatočný deň starú mater pri Biblii a nábožnej knihe, a jej dcéry pri románoch alebo dákych ručných robotách. Tak sa časy menia!“

Mikuláš Dohnány, 1850

ĎALŠÍ, PROSÍM

Zakaždým keď sestrička otvorí dvere ambulancie a zahlaholí „Ďalší, prosím!“, vzduch v preplnenej čakárni sa zavlní, pacienti ponorení do seba, odovzdaní osudu, zdvihnú hlavy, odpovedia na sestričkin povzbudivý úsmev. Niektorí sa domáhajú služby, ktorú poskytne sestrička, odbremení tým lekárkou a čakareň sa rýchlejšie vyprázdni, potrebujú nový recept na chronickú chorobu, očkovanie proti chrípke, potvrdenie o zdravotnom stave...

Marienu bolí ruka. Len nedávno jej lekáarka vypisovala odporúčanie potrebné pri nástupe do zamestnania ako pomocníčka v kuchyni, kde prichádza do styku s potravinami, musí mať hygienický preukaz, ako zázrakom sa uvoľnilo miesto v blízkom penzióne. Na bielenie zemiakov a krájanie zeleniny netreba vzdelanie, mohla by sa uchytiť, zarobiť nejakú korunku. Neubehlo pol roka, a už nevládze, ruky ju neposlúchajú. Do ambulancie vniesla pach cibule, šíril sa z jej odevov a vydychovala ho pokožkou. Lekárka vyzvedá, čo má s rukami, pravdaže, veľmi sa usilovala, prácu potrebuje, z otcovho mizerného dôchodku a jej ešte mizernejšej podpory v nezamestnanosti nevyžijú, preto robila ako besná, na ustaranej tvári sa zjaví bojový výraz, vložila do tej roboty všetko, a kuchárky zneužívali jej ochotu, prikazovali prenášať najťažšie bremená, od rána do večera ťažké debničky so zemiakmi, zeleninou, vláčiť ich od dodávky zaparkovanej na dvore toľkú diaľku, dlhou chodbou a dolu schodmi do pivničného skladu, v kuchyni dvíhať veľké hrnce, dakedy sa jej pod ťarchou podlamujú kolená. Lekárka chápe bezmocnosť ženy, ktorá nevie odhadnúť vlastné sily, do každého pohybu sa vloží celá, až sa jej jedného dňa roztrasú ruky, očervenejú a opuchnú, nič v nich neudrží, ani list papiera. Čo to môže byť? Ved' ešte nie som taká stará?

– Nie ste stará, – utešuje ju lekárka, neodváža sa povedať nahlas, že je to vážne, možno bude nutná operácia. – Potrebujete odborné vyšetrenie, pôjdete za neurológom...

– Do nemocnice? – zľakne sa Mariena.

– Za špecialistom, ten rozhodne, – vysvetľuje lekárka. Je unavená, a čakáreň je ešte plná pacientov.

Starý Hyben vyzerá zanedbane, v neupravenom strnisku na tvári akoby ostal pach raňajok, niečo ako cesnaková klobása. Ľudia sú tu biedni. Lekárka sa zaujíma, ako sa drží jeho žena, už druhý rok pripútaná bez pohybu na lôžko.

– Stále rovnako, – zdeptane šomre chlap, ženina choroba je naňho priveľa. Lekárka si zaumieni, že pacientku čím skôr skontroluje. Vyberie sa za ňou, len čo bude mať cestu do tých končín.

O pár dní sa Mariena dostaví znova, potrebuje niektoré predoperačné vyšetrenia.

– Čo bude s mojou robotou, pani doktorka?

– Uvidíme. Nie som veštec.

– Ak nezarobím, budeme hladovať, – obáva sa Mariena.

– Je to až také zlé?

– No, nie je to ľahké. Všetko je drahé, najmä strava. Musím všelijako vymýšľať.

– A čo ste vymysleli?

– Vyrábam zemiakovú nátierku. Uvarím zemiaky, opražím ich na cibulke s množstvom papriky, a potom si tú kašu, ešte teplú, natrieme na chlieb. Aj otcovi chutí.

– Výborne, – pochváli ju lekárka. – Nátierky z obchodu sú drahé a plné chémie. Žijete zdravo a chutne, tak to má byť. – V duchu sa zhrozí, preboha, chlieb so zemiakmi, kam sme to dospeli?

Mariena sa pochvale poteší, zabudne na hroziacu operáciu.

PENZIÓN

Na Janu čakajú obyvatelia penziónu. Je načase očkovať proti chrípke. Aj návšteva lekárky je zmena v nudnom priebehu dňa, možno sa pohovárať, dať sa preklepať, po stý raz si vypočuť tie isté odporúčania. Málo sladit', málo solit', čím menej tukov.

– Prekvapuje ma, že sa tak ochotne dávajú očkovať, – hovorí Jana. – Dokonca poslúchli aj radu, že v izbe majú rozložiť cesnak, jeho výpary zabíjajú baktérie...

– To ste im vy poradili? – smeje sa vedúci. – Celý domov páchne cesnakom...

– Ľuďom záleží na zdraví, – uznáva Jana. – Aspoň niečo preň robia...

– Aspoň niečo, ale veľmi málo. To je naša mentalita, – vysvetľuje vedúci. – Ak je niečo zadarmo, treba to brať. Budú hľtať lacné lieky, veď kto už starcovi predpíše niečo drahšie, ale aby si ráno vyšli do parku zacvičiť, ako to robia Číňania, tí tradične húfne vyjdú z úradov a precvičujú chrbticu, no našinec sa nepohne z postele, dosť som sa za celý život narobil, konečne môžem vylíhovať ako pán!

Vedúci ju sprevádza dlhou chodbou, podopiera sa palicou. Pred svojou kanceláriou zastane, otvorí dvere a priam sa ukloní: – Pani doktorka, dáte si so mnou kávu?

– Kávičke neodolám, – prikývne.

Usadia sa do kresiel pri konferenčnom stolíku. Chvíľa pohody.

– Rada vás počúvam, – prizná sa Jana.

– Ach jaj, – vzdychá ešte mladý chlap, bývalý horolezec, po ťažkom úraze sa len vďaka svojej zaťatosti postavil na nohy. – Je to tak, raz si hore, raz dolu, ako na lane, keď sa v stene vyskytne problém. Koľko je tu problémov! Koľká byrokracia, nezmyselné predpisy! O tom, aká ťažká je práca

so starými ľuďmi, s ich závišťou zožieranými príbuznými, ani nehovorím. Niekedy to vyzerá tak, že by sme boli najradšej, keby všetci starci pomreli, bol by pokoj.

Pesimistické riaditeľove úvahy jej nepokazili náladu. Tomuto chlapovi dôveruje, verí v jeho silu, v jeho schopnosť prekonávať prekážky. Napokon, čo tí starí ľudia potrebujú? Aby ich niekto vypočul. Aby prejavil záujem. Preto Jana nosí do domova staromódny fonendoskop. Vyhrňte si košeľu, popočúvam vás. Telesný kontakt, sme tu, pri vás, pre vás.

Niektoré „klientky“ ju prekvapujú, napriek veku si udržali optimizmus, dobrú náladu, z celého dlhého života si pripomínajú len to dobré, sprítomňujú si šťastné chvíle, ďakujú za ne osudu. Iné sa sťažujú, život v tomto zariadení nestojí za nič, toto vegetovanie, čakanie na zakaždým rovnaké raňajky, čaj ako z vyvarenej ponožky, otrasný obed a ešte otrasnejšia večera, človek z toho dostane depku, viem, viem, pani doktorka, že proti depresii odporúčate pohyb, pohyb, pohyb, zamestnať telo i myseľ, v penzióne je k dispozícii spoločenská miestnosť, kartárske stolíky, farebné škatule hier, človeče, nezlosť sa, knihy, hučiaci televízor, pred ktorým driemu v kreslách veční spáči...

Pani Kaplanová zriedka vychádza z izby, kontakty so susedmi udržiava len zo zdvorilosti, ale dvere otvára s úsmevom, v radostnej nálade.

– Ako sa cítite? – vyzvedá lekárka.

– Ďakujem, báječne. Nikdy mi nebolo lepšie. Totiž... nikdy som nemala na seba čas. Teraz je to iné. Naplno sa venujem koníčkom, ľúštim krížovky, ako ste mi prikázali, aby mi nezlenivel mozog, chodím na prechádzky...

– Múdro, – pochváli ju Jana.

– Často ani neviem, čo skôr, pani doktorka! Aby sa človek rozkrájal! V televízii dávajú zaujímavé filmy, cestopisné, o histórii, o vesmíre. Dozvedáme sa o najnovších vedeckých poznatkoch, dokonca ma baví aj sci-fi. Niekedy z nej ide strach... Niektoré civilizácie predbehli čas, žijú akoby v budúcnosti, v hyperhygienických laboratóriách človečinou už

ani nepáchne... Zavše, keď sa nudím, listujem v atlase. Najprv som sa zaujímala len o Anglicko a južnú Afriku, mám tam deti, teraz študujem všetky kontinenty, moria, hory, mestá... Svet je pestrý!

Janu teší, že aj v chudobnom starobinci sú ľudia, ktorí si napriek podmienkam a zdravotnému stavu nájdu zdroj potešenia. Staroba je ťažká skúška charakteru, mnohým svet ublížil, znenávideli ho a nenávidia aj seba. V susedných izbách počúva zväčša len sťažnosti, dáva si pozor, aby ich vypočula s úsmevom, bodro dohovára, nie je to také zlé, ešte ste pri zmysloch, ešte sa môžete tešiť návštevám vnúčať... Kdeže! Tie si nespomenú, ako je rok dlhý! Raz za čas sa ukážu, aby sa nepovedalo, ani sa nenamáhajú zastierať, ako ich to nudí. Kto by sa rád pozeral na starého človeka – v dnešných časoch, keď sa pestuje kult mladosti, krásy, módného oblečenia? Koho zaujímajú jeho spomienky, názory? Koho? Dnešný svet nepotrebuje staré pravdy!

Na chodbe razí močom, nos zachytí aj závan cesnakovej vône, pach nezastrú ani dezinfekčné prostriedky. Je až na prekvapenie, že práve tu, na predposlednej stanici, sa ešte udrží myšlienka na Božiu milosť – na krásu sveta, na ľudskú dobrotu, na radosť žiť. Diamant v hrude nezhnije.

ZÁHRADA

Hrudy zeme v matkinej záhrade sa pripomínajú aj vo sne. Spánok neprichádza, treba užiť upokojujúci horčík a dve tabletky bekomplexu. Utíšená myseľ sa opäť uchýli do maminej záhrady. Maminej? Otec sa v nej ukázal zriedka, iba v čase nárazových prác, keď – ako vravievala mama – robota horela. Treba obrať ríbezle, čím prv, už padajú! Posedieť na lavičke pod starou hruškou sa dalo len v nedeľu, vtedy otec vytiahol gombíkovú harmoničku a do korún stromov sa niesli starodávne ľudové melódie. Tých chvíľ bolo málo, až teraz, doda-

točne, sa jej v pamäti menia na útešné perličky svietiace v prachu všednosti. Asi som nedoceňovala to, čo malo v živote ozajstnú cenu. Dávno zabudnuté obrazy, modré štíty na obzore, zvírené oblaky, rozľahlá obloha nad prízemným svetom, akú zachytili maliari v minulých storočiach, keď ešte symbolizovala priestor na vzlet duše. Záhrada, matkine zrobené ruky s čiernou zemou zažratou v koži. Všetko sa v nej, študentke medicíny, búrilo: smútok za nechtami, zdroj bacilov! Išla si ruky zodrať, tak ich drhla tvrdou kefou. Dosiaľ s nedôverou sleduje nemocničné prostredie, kolegyne striedajúce sa za počítačom, na klávesoch odtlačky prstov... O akej hygiene rúk možno hovoriť?

Otec... V profesionálnej zaslepenosti mu nedožičila ani poslednú vášeň – dobrú kávu. Máš slabé srdce! Namiesto kávy slabá žbrnda. Dnes sa tvrdí, že káva je pre starcov liekom. Keby človek vedel..!

V nočnom tichu si privoláva zvuk harmoniky, melódia sa nesie záhradami. To máš tak, dievča, pokýva hlavou otec, čímisi pripomína starého Hybena. Klam a mam boli na svete odjakživa. No aby im ľudia tak húfne verili, to svet nevidel! Všetko, čo zaznie z obrazovky, sa tvári ako pravda! To sa dobre neskončí! V polnočnej tme hlas vzdialenej harmoniky prináša spánok.

BLATISTÁ JESEŇ

Sobota, krátke voľno, aby sa človek spamätal. Na úzkej ceste a za každou zákrutou sa pred ňou otvorí iná kulisa. Drobnú matkinu postavu vidí už zďaleka, hodiny vystáva pri bráničke a čaká návštevu.

Na podstení sa vrši mrkva, zošúverený petržlen, drobná vráskavá cvikla, dary chudobnej podhorskej zeme a matkinej poctivej lopoty od jari do jesene. Aspoň si má starká čím vyplniť čas. Úrodu treba povnášať do pivnice, uložiť do debničiek s pieskom.

– Ved' si niečo zober, – núka jej matka. – Toho roku som ani nehnojila, nič poriadne nenarástlo, takú horúčavu ani nepamätám, vody nebolo, aj tá je drahá...

Prehrabáva sa v debničkách, na zrobených rukách sa drží zemina, zažratá do kože. Jana si kladie otázku, ktovie, čo väčšmi škodí, špina, alebo chémia v antibakteriálnych mydlách, zubných pastách, vlasových šampónoch... Čoraz častejšie počuť varovné hlasy, pozor na bytovú a osobnú chémiu, už aj na dedinách pribúdajú alergie, Alzheimer, rodí sa čoraz viac autistických detí. Chorejú nielen ľudia, otravujeme aj ryby.

Matku by najradšej vzala k sebe, no vie, že by sa to zle skončilo. Človek zvyknutý na záhradu, pole a les sa v paneľáku dusí.

Ešte aj ten petržlen musí mať rozdvojený koniec pripomínajúci krivé ľudské nohy, ešte aj ten musí narásť tak, aby mal človek robotu s čistením. Spomenie si na Marienu, tá sa v domove dôchodcov niečo načistila zeleniny, nanosila debničiek so zemiakmi, z ktorých, predstavte si, pani doktorka, polovicu treba vyhodiť, sú nahnité, zelené, dokaličené! A ja musím tú hnilobu vláčiť! Moje ruky! Kupujeme dokaličené zemiaky, samá rakovina, samá chrasta, a vraj ich doviezli až z Argentíny!

Ani tieto, čo sa urodili v maminej záhrade, nevynikajú veľkosťou či krásou.

– Zbytočne sa trápime, – vraví Jana. – Jednoduchšie by bolo všetko kúpiť v obchode...

– Bez vody sa nič neurodí, – sťažuje sa matka.

– Ničoho niet, – suseda Filoména sa laktami opiera o chatrný plot maskovaný malinčím. – To tie suchá! Grulky sú drobné, nebolo dosť vody. Kto to kedy videl, keď sucho, tak ako na Sahare, keď voda, tak celé more! Keď sa v lete vyliat potok, vzal mi nielen zeleninu, ale aj úrodnú zem! Aj to, čo sa udržalo na koreni, pohnilo, kapustné hlavy neboli súce ani pre zajace!

– Nič nenarástlo! – sťažuje sa matka. – Ríbezle ako mačny máčik, egreše ako hrášok!

– Kedysi, – vzdychá suseda, – kedysi sa tu pestovali vynikajúce zemiaky, v Lomnici bol výskumný zemiakarský ústav, no kto ustráži úrodu pred živlami, čo nesadia, nesejú, ale rýchlo zobrať úrodu, na to ich je!

Aj Jana vzdychá, moje ruky! Napriek rukavičkám si ničí manikúru.

Po vykonanej robote čaká prestretý stôl, matka každú sobotu vyvára, verí, že sa ohlásí nečakaná návšteva.

– Januš, nože vyber fľašu, – prikazuje matka. – Dajte si s Filkou za pohárik!

V kredenci je celá batéria fliaš, matka ich dostáva ako vhodný darček, no zvyk prikazuje vytiahnuť zelený likér. Susedu si treba uctiť. Filoména obráti do seba dva poháriky, aj do druhej nohy, nože si sadni, aby si nám spánok neodniesla!

– Nanič úroda, nanič život. Jeseň samé blato! Po iné roky o tomto čase dávno mrzne, zem býva tvrdá ako kyj! – sťažuje sa matka.

– Čudná jeseň. Nedel'u čo nedel'u je v dedine pohreb, – vzdychá Filoména.

– Nebožtík nikdy neodchádza sám. Vždy sa poberú v trojici. Uvidíte, že čoskoro odídu ďalší dvaja, – tvrdí matka.

– Ujček od Kuzmičky zaľahli, to už dobre nebude, – vyrukuje Filoména s novinkou.

– Božemôj, božemôj, – božeká matka a náhle zmení tému: – Nevieš, čo je s Marcelkou? Ako jej dopadla stužková?

– Ako? Určite dobre. A tvoja milovaná vnučka akiste niekde randí, – smeje sa Jana.

– Veď má sedemnásť, – prikyvuje Filoména.

Starká si dojata utiera začervenané oči, chúďa, vyrastá bez otca, ale drží sa, je z nej pekné dievča.

– Skvelá fazuľovica, – chváli Jana polievku, – takú neuvaria ani v najlepšom tatranskom hoteli.

Oživenou stareckou tvárou preletí výraz spokojnosti, je načase krátko sa rozlúčiť a sadnúť do auta.

NA OBEŽNEJ DRÁHE

Rozpis hodín, keď treba navštíviť ležiacich pacientov, je neúprosný. Už dlho si sľubuje, že sa zastaví u Hybena.

Byt vyzerá obstojne. Pacientka v čistej posteli, pod bradou, po ktorej stekajú sliny, uterák. Na nočnom stolíku soška Panny Márie, zaprášené umelé kvety a vyhorená sviečka. V priehradke stolíka načatý balík jednorazových plienok.

– Robím všetko, ako ste prikázali, – chváli sa muž. – Na obed i večer ju kŕmim zeleninovou kašou, niekedy nechce jesť, zatne zuby, musím vymýšľať všelijaké triky. A každé ráno jej z konečníka ručne vyťahujem... stolicu, – opravil sa, pred lekárkou sa nesluší hovoriť drsne.

– Máte dosť gumených rukavíc? Dezinfekčných prostriedkov? Myslím mydlo, krém na ruky... – spomínané veci vyťahne z kabely a vyloží na nočný stolík k vyhorenej sviečke. Hygienické potreby nemožno predpísať, poisťovňa ich neprepláca, lekárka ich kupuje za svoje. – Keby ste niečo potrebovali, prídte...

– Ďakujem, pani doktorka, – odprevádza ju Hyben. Tento neoholený chlap si zaslúži úctu, vraví si Jana. Už sadá do auta, keď ju pozve známy hlas: – Nebež, počkaj chvíľu!

Švagriná Ľubica. Usmiata, spokojná, širšia ako dlhšia.

– Máš chvíľku času? Zájdeme na kávu, – navrhne.

Jana prikývne, švagriná nie je častý zjav v jej živote, poslušne ju nasleduje, prejdú po moste k otvorenému vchodu do Enciánu. Zo zafajčeného prízemie sa rinie hlučná muzika, ale na poschodí je prázdno. Len pri okne sedí osamelá dôchodkyňa, o ktorej kolujú povesti, vraj pred rokmi prežila osudovú lásku, stretávala sa s významným človekom, na ktorého nemôže ani v starobe zabudnúť, každé popoludnie si príde sadnúť na miesta bývalých schôdzok a zadumane sleduje prúdke vody potoka.